

ความสามารถของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในการใช้
โครงสร้างลิวอิสเพื่อจำลองการเกิดพันธะโคเวเลนต์
Tenth Grade Students' Ability in Using
Lewis Structure to Model Covalent Bonding

วราพร โยธาทักดี

pungjung_kyo@hotmail.com

โรงเรียนนาเชือกพิทยาสรรค์ ตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 12 คน ในการใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อจำลองการเกิดพันธะโคเวเลนต์ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบวัด ซึ่งประกอบด้วยคำถามปลายเปิด 4 ข้อ ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นรายบุคคล ผลการวิจัยปรากฏว่า พลวิจัยทุกคนยังมีความสามารถที่จำกัด ทั้งในการเขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุลต่างๆ และการนำโครงสร้างลิวอิสเหล่านั้นไปใช้ในการทำนายและอธิบายสมบัติต่างๆ ของโมเลกุล

คำสำคัญ: แบบจำลองทางความคิด; โครงสร้างลิวอิส; พันธะโคเวเลนต์; นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

Abstract

This research aimed at studying twelve tenth grade students' ability in using Lewis Structure to model covalent bonding. The researcher used a test, which consists of four open-ended questions, in conjunction with individual semi-structured interviews. The research results appear that all participants had limited ability both in drawing Lewis Structure of molecules and in using those structures to predict and explain molecular properties.

Keywords: Mental model; Lewis Structure; Covalent bonding; Tenth grade students

บทนำ

วิทยาศาสตร์เป็นทั้งกระบวนการและผลของความพยายามของมนุษย์ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ นักวิทยาศาสตร์ทำการศึกษาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสร้างความหมายของข้อมูล ทั้งนี้เพื่อสร้าง “แบบจำลองทางความคิด” (Mental model) ที่นักวิทยาศาสตร์มีต่อปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หากแบบจำลองทางความคิดใดๆ ผ่านการตรวจสอบจากชุมชนของนักวิทยาศาสตร์แล้วว่า มีความสามารถในการบรรยาย ทำนาย และอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ แบบจำลองทางความคิดนั้นก็ได้รับการยอมรับและใช้ประโยชน์ในทางวิทยาศาสตร์ (ภายใต้บริบท เงื่อนไข และช่วงเวลาหนึ่ง) ความรู้ทางวิทยาศาสตร์จึงเป็นแบบจำลองทางความคิดของนักวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ซึ่งสามารถมีได้หลายรูปแบบ เช่น ข้อความ รูปภาพ แผนผัง สัญลักษณ์ สมการทางคณิตศาสตร์ และอื่นๆ อีกมากมาย (Frigg & Hartmann, 2006)

อะตอมเป็นแบบจำลองทางความคิดพื้นฐานที่นักวิทยาศาสตร์ใช้เพื่ออธิบายเกี่ยวกับสารและสมบัติของสาร นักวิทยาศาสตร์เชื่อกันว่า สารทุกชนิดประกอบขึ้นจากอะตอมของธาตุต่างๆ ซึ่งมีหลากหลายชนิด อะตอมของธาตุชนิดเดียวกันมักจะมีโครงสร้างและองค์ประกอบที่เหมือนกัน¹ นั่นคือ โปตรอนที่มีสภาพทางไฟฟ้าเป็นบวก นิวตรอนที่มีสภาพทางไฟฟ้าเป็นกลาง² และอิเล็กตรอนที่มีสภาพทางไฟฟ้าเป็นลบ อะตอมใดๆ มักมีทั้งโปตรอนและนิวตรอนรวมตัวกันอยู่บริเวณตรงกลาง ซึ่งถูกเรียกรวมกันว่านิวเคลียส ในขณะที่อิเล็กตรอนโคจรอยู่รอบนิวเคลียส โดยบริเวณระหว่างนิวเคลียสและอิเล็กตรอนเป็นความว่างเปล่า อะตอมของธาตุแต่ละชนิดมีจำนวนโปตรอน จำนวนนิวตรอน และจำนวนอิเล็กตรอนแตกต่างกันไป

พันธะเคมีเป็นแบบจำลองทางความคิดซึ่งมีพื้นฐานมาจากความเข้าใจของนักวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับอะตอม เนื่องจากนักวิทยาศาสตร์เชื่อกันว่า อะตอมของธาตุใดๆ ซึ่งประกอบด้วยอนุภาคที่มีสภาพทางไฟฟ้า (นั่นคือ โปตรอน และอิเล็กตรอน)

สามารถยึดกันได้ด้วยแรงทางไฟฟ้าระหว่างอนุภาคที่มีสภาพทางไฟฟ้าเหล่านั้น นักวิทยาศาสตร์เรียกแรงทางไฟฟ้านี้ว่าพันธะเคมี ซึ่งมีด้วยกันหลายแบบ เช่น พันธะไอออนิก พันธะโคเวเลนต์ และพันธะโลหะ นักวิทยาศาสตร์เชื่อว่า สารแต่ละชนิดเกิดจากการยึดกันของอะตอมของธาตุต่างๆ ด้วยอัตราส่วน โครงสร้าง และรูปแบบที่แน่นอน ทำให้สารชนิดเดียวกันมีสมบัติเฉพาะตัวที่เหมือนกัน ซึ่งแตกต่างไปจากสมบัติของสารชนิดอื่นๆ

พันธะโคเวเลนต์เป็นพันธะเคมีแบบหนึ่ง ซึ่งยึดอะตอมของธาตุที่เป็นอโลหะ ตั้งแต่ 2 อะตอมขึ้นไป การยึดกันนี้เกิดจากแรงทางไฟฟ้าระหว่างโปรตอนของอะตอมของธาตุหนึ่งกับอิเล็กตรอนของอีกธาตุหนึ่ง (กฤษณา ชุตินา, 2551: 106) การยึดกันนี้มักเป็นไปตาม “กฎออกเตต” (Law of octaves) ซึ่งระบุว่า อะตอมเหล่านี้ใช้อิเล็กตรอนในระดับชั้นนอกสุด (เวเลนซ์อิเล็กตรอน) ร่วมกัน เพื่อให้แต่ละอะตอมมีเวเลนซ์อิเล็กตรอนเท่ากับ 8 ซึ่งเป็นจำนวนที่ทำให้อะตอมเหล่านั้นมีความเสถียรสูงสุด (นั่นคือพลังงานศักย์ไฟฟ้ารวมของอะตอมเหล่านี้มีค่าต่ำสุด) โดยมีข้อยกเว้นสำหรับอะตอมของไฮโดรเจนและอะตอมของฮีเลียม ซึ่งจะเสถียรเมื่อมีจำนวนเวเลนซ์อิเล็กตรอนเท่ากับ 2 พันธะโคเวเลนต์มีด้วยกัน 3 อันดับ ซึ่งขึ้นอยู่กับจำนวนเวเลนซ์อิเล็กตรอนที่อะตอมคู่หนึ่งใช้ร่วมกัน นั่นคือ พันธะเดี่ยว พันธะคู่ และพันธะสาม ซึ่งเกิดจากการใช้เวเลนซ์อิเล็กตรอนร่วมกัน 1 2 และ 3 คู่ ตามลำดับ

โครงสร้างลิวอิสเป็นแบบจำลองทางความคิดที่นักวิทยาศาสตร์ได้สร้างขึ้นเพื่อจำลองและแสดงการเกิดพันธะโคเวเลนต์ โดยการใช้จุดแทนเวเลนซ์อิเล็กตรอนของแต่ละอะตอม กฤษณา ชุตินา (2551: 109) ได้บรรยายการเขียนโครงสร้างลิวอิสไว้ดังนี้

1. เขียนสัญลักษณ์อะตอมทั้งหมดลงไป โดยเรียงให้อะตอมที่มีพันธะต่อกันอยู่เคียงกัน ...
2. (พิจารณา)จำนวน(เวเลนซ์)อิเล็กตรอน...ทั้งหมด(ของโครงสร้างลิวอิส) ... (ซึ่ง)จะเท่ากับผลบวกของจำนวนเวเลนซ์อิเล็กตรอนของ(แต่ละ)อะตอม ...

3. ใส่จุด(เวเลนซ์)อิเล็กตรอนลงไปรอบๆ สัญลักษณ์อะตอม โดยปกติ ทุกอะตอม...จะมีจำนวน(เวเลนซ์)อิเล็กตรอน...ครบแปดตาม(กฎออกเตต)

[...]

4. ... เมื่อเห็นว่า จำนวน(เวเลนซ์)อิเล็กตรอน(ของแต่ละอะตอม)...ไม่พอครบแปด ก็ให้คำนึงถึงพันธะคู่หรือพันธะสาม

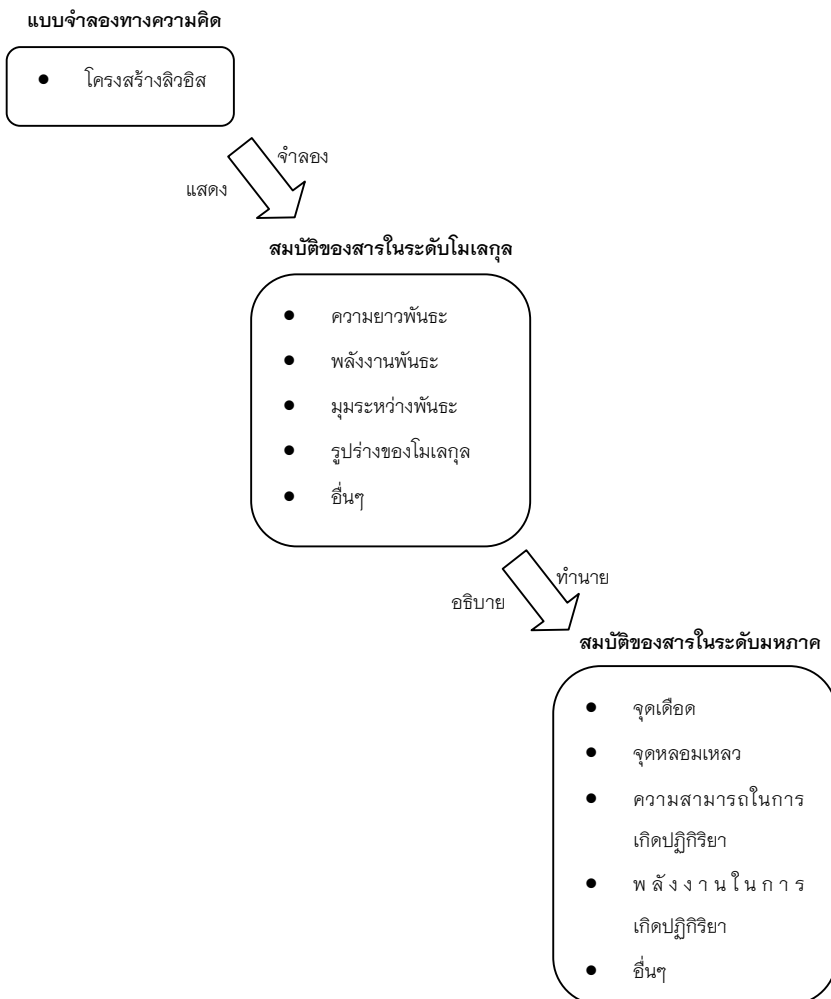
ตัวอย่างเช่น โครงสร้างลิวอิส ซึ่งจำลองการเกิดพันธะโคเวเลนต์ระหว่าง 1 อะตอมของธาตุออกซิเจน (O) กับ 2 อะตอมของธาตุไฮโดรเจน (H) เป็นดังนี้

นั่นคือ อะตอมของธาตุออกซิเจนมีเวเลนซ์อิเล็กตรอนครบ 8 ซึ่งประกอบด้วยเวเลนซ์อิเล็กตรอนเดิมของตัวเอง 6 ตัว และเวเลนซ์อิเล็กตรอนที่ใช้ร่วมกับอะตอมของไฮโดรเจนอย่างละ 1 ตัว (รวมเป็น 2 ตัว) ในขณะเดียวกัน แต่ละอะตอมของธาตุไฮโดรเจนก็มีเวเลนซ์อิเล็กตรอนครบ 2 ตัว ซึ่งประกอบด้วยเวเลนซ์อิเล็กตรอนเดิมของตัวเอง 1 ตัว และอีก 1 ตัวที่ใช้ร่วมกับอะตอมของออกซิเจน การเกิดพันธะโคเวเลนต์ระหว่างสามอะตอมเหล่านี้ทำให้เกิดเป็นโมเลกุลของน้ำ (H₂O) นั่นเอง

โครงสร้างลิวอิสเป็นแบบจำลองทางความคิด ที่ไม่เพียงแต่ช่วยให้นักวิทยาศาสตร์เข้าใจว่า อะตอมของธาตุต่างๆ ยึดกันเป็นโมเลกุลอย่างไรเท่านั้น หากยังช่วยให้นักวิทยาศาสตร์เข้าใจถึงสมบัติต่างๆ ของโมเลกุลที่เกิดขึ้นอันเนื่องจากการยึดกันของอะตอมเหล่านั้นอีกด้วย กล่าวคือ โครงสร้างลิวอิสช่วยให้นักวิทยาศาสตร์ทราบว่า พันธะโคเวเลนต์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นพันธะอันดับใด (นั่นคือ พันธะเดี่ยว พันธะคู่ หรือพันธะสาม) ซึ่งสัมพันธ์กับความยาวพันธะ พลังงานพันธะ มุมพันธะ และรูปร่างของโมเลกุล สิ่งที่เป็นสมบัติในระดับโมเลกุลเหล่านี้ถูกใช้เพื่อการอธิบายและทำนายสมบัติต่างๆ ของสารนั้นในระดับมหภาค เช่น ความแข็ง ความเปราะ ความเหนียว การนำไฟฟ้า การละลายในสารชนิดอื่น ความสามารถในการเกิดปฏิกิริยาเคมี และพลังงานใน

การเกิดปฏิกิริยาเคมี เป็นต้น ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างลิควิส สมบัติในระดับโมเลกุล และสมบัติของสารในระดับมหภาค

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างลิควิส สมบัติต่างๆ ในระดับโมเลกุล และสมบัติต่างๆ ของสารในระดับมหภาค

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโครงสร้างลิวอิสมีประโยชน์ในการจำลองและแสดงการเกิดพันธะโคเวเลนต์ได้ดีในหลายกรณี แต่มันก็มีข้อจำกัดในบางกรณี ดังตัวอย่างที่กฤษฎณา ชูติมา (2551: 113) ได้กล่าวไว้ว่า

“มีสารหลายชนิดที่เราไม่อาจเขียนสูตรโครงสร้าง(ลิวอิส)เพียงหนึ่งสูตรเพื่อแทนโมเลกุลนั้น โดยให้มีสมบัติตรงตามที่เป็นจริง ตัวอย่างเช่น ไออกซีน O_3 ซึ่งประกอบด้วยออกซิเจนสามอะตอม ถ้าต้องการเขียนสูตรของไออกซีนโดยให้ถูกต้องตาม(กฎออกเตต) พันธะระหว่างออกซิเจนกับออกซิเจนสองพันธะนั้น ต้องเป็นพันธะคู่หนึ่งพันธะและพันธะเดี่ยวหนึ่งพันธะ ... แต่จากการทดลอง(นักวิทยาศาสตร์)พบว่า พันธะระหว่างออกซิเจนกับออกซิเจนทั้งสองพันธะไม่แตกต่างกันเลย (ทั้งคู่)เป็นพันธะที่เหมือนกันทุกประการ มีความยาว(พันธะ)และพลังงาน(พันธะ)เท่ากัน ดังนั้น โมเลกุลไออกซีนก็จะต้องมีสูตรโครงสร้างที่แท้จริงแบบหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่แบบทั้งสองที่เขียนไว้(ตามโครงสร้างลิวอิส)”

กล่าวคือ โครงสร้างลิวอิสไม่สามารถแสดงความเป็นพลวัตของการเกิดพันธะโคเวเลนต์ภายในโมเลกุลได้ ด้วยเหตุนี้ นักวิทยาศาสตร์จึงต้องใช้โครงสร้างลิวอิสด้วยความตระหนักถึงข้อจำกัดดังกล่าว

เนื่องจากพันธะเคมี (รวมทั้งพันธะโคเวเลนต์) เป็นแนวคิดหนึ่งที่ปรากฏในมาตรฐาน ว 3.1 ของสาระที่ 3 “สารและสมบัติของสาร” ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553: 40) ซึ่งมีใจความตอนหนึ่งว่า

“(เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว นักเรียนควร) เข้าใจสมบัติของสาร ความสัมพันธ์ระหว่างสมบัติของสารกับโครงสร้างและแรงยึดเหนี่ยวระหว่างอนุภาค”

โดยนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายควรเข้าใจว่า

“แรงยึดเหนี่ยวระหว่างไอออนหรืออะตอมของธาตุให้อยู่รวมกันเป็นโครงผลึกหรือโมเลกุล เรียกว่า พันธะเคมี (ซึ่ง)แบ่งออกเป็นพันธะไอออนิก พันธะโคเวเลนต์ และพันธะโลหะ”

ซึ่งโครงสร้างลิวอิสเป็นเครื่องมือทางความคิดที่นักวิทยาศาสตร์ใช้เพื่อจำลองและแสดงการเกิดพันธะโคเวเลนต์ ดังนั้น นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจึงควรสามารถใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อแสดงและจำลองการเกิดพันธะโคเวเลนต์ระหว่างอะตอมต่างๆ ได้ ในการนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาว่า นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งกำลังเรียนเรื่องพันธะโคเวเลนต์ มีความสามารถดังกล่าวในระดับใด ผลการศึกษานี้จะช่วยให้ผู้วิจัยออกแบบและจัดการเรียนการสอนเรื่องพันธะโคเวเลนต์ได้อย่างตรงประเด็นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในการใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อจำลองการเกิดพันธะโคเวเลนต์

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้กรอบแนวคิดของกระบวนทัศน์การวิจัยเชิงตีความ (Interpretive paradigm) (Erickson, 1985) ซึ่งมุ่งเน้นการทำความเข้าใจความหมายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ ที่พลวิจัยหรือผู้เข้าร่วมการวิจัย (Research participants) ได้สร้างขึ้นจากประสบการณ์ ความรู้ และความเข้าใจส่วนบุคคล (ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์, 2554) รายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัยมีดังนี้

บริบทวิจัย

การวิจัยนี้เกิดขึ้นในภาคเรียนที่ 1 ของปีการศึกษา 2556 ณ โรงเรียนนาเชือกพิทยาสรรค์ ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ และเปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 โดยมีนักเรียนทั้งหมด 2,156 คน ในจำนวนนี้มีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 387 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น 9 ห้อง (ม. 4/1 – ม. 4/9) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในแต่ละห้องมีประมาณ 40 คน ซึ่งมีความสามารถและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นนักเรียนในห้อง ม. 4/1 จำนวน 35 คนที่มีความสามารถและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์โดยรวมสูงกว่านักเรียนในห้องอื่นๆ ในช่วงเวลาของการวิจัย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ทุกคนกำลังเรียนวิชาเคมีพื้นฐาน จำนวน 3 คาบต่อสัปดาห์ (คาบละ 50 นาที) โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับโครงสร้างอะตอม พันธะเคมีกับการเกิดสารประกอบ (ซึ่งมีพันธะโคเวเลนต์เป็นหัวข้อย่อยหนึ่ง) ปฏิริยาเคมีและอัตราการเกิดปฏิกิริยาเคมี ปิโตรเลียม สารชีวโมเลกุล และพอลิเมอร์ วิชาดังกล่าวมีผู้สอนทั้งหมด 3 คน ซึ่งหนึ่งในนั้นคือผู้วิจัย

ผลวิจัย

ผลวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (อายุประมาณ 15 – 16 ปี) จำนวน 12 คน ซึ่งประกอบด้วย นักเรียนชาย 3 คน และนักเรียนหญิง 9 คน โดยไม่มีคนใดเลยที่อยู่ในห้อง ม. 4/1 นักเรียนทั้งหมดได้มาจากการเลือกแบบจำเพาะเจาะจง (Purposeful sampling) โดยใช้เกณฑ์ความสมัครใจ ในช่วงเวลาของการวิจัย ผลวิจัยทุกคนได้เรียนเนื้อหาเกี่ยวกับโครงสร้างอะตอม พันธะเคมีกับการเกิดสารประกอบ ปฏิริยาเคมีและอัตราการเกิดปฏิกิริยาเคมี แต่ยังไม่ได้เรียนเนื้อหาเกี่ยวกับปิโตรเลียม สารชีวโมเลกุล และพอลิเมอร์ ในตอนแรกของการวิจัย ผู้วิจัยได้แจ้งให้ผลวิจัยทุกคนทราบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยว่า ผู้วิจัย (ในฐานะครูผู้สอน) ต้องการศึกษาวว่า นักเรียนเข้าใจและสามารถใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อจำลองการเกิดพันธะโคเวเลนต์ได้ในระดับใด ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับพันธะโคเวเลนต์ให้มี

ประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป ในรายงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยอ้างถึงนักเรียนแต่ละคนโดยใช้สัญลักษณ์ S แล้วตามด้วยตัวเลข 1 – 12 (เช่น S1, S2, และ S3 เป็นต้น) ทั้งนี้เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับผลวิจัยในภายหลัง

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ประกอบด้วย (1) แบบวัดความสามารถในการใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อแสดงการเกิดพันธะโคเวเลนต์ ซึ่งประกอบด้วยคำถามปลายเปิด จำนวน 4 ข้อ ดังนี้

- คำถามข้อที่ 1 ให้พลวิจัยเขียนโครงสร้างลิวอิสเพื่อแสดงการเกิดพันธะโคเวเลนต์ของโมเลกุล Br_2 , H_2O , และ N_2H_4
- คำถามข้อที่ 2 ให้พลวิจัยเขียนโครงสร้างลิวอิส เพื่อเปรียบเทียบความยาวพันธะและพลังงานพันธะระหว่างอะตอมคาร์บอนของโมเลกุล C_2H_2 , C_2H_4 , และ C_2H_6 พร้อมทั้งการระบุเหตุผล
- คำถามข้อที่ 3 ให้พลวิจัยเขียนโครงสร้างลิวอิส เพื่อเปรียบเทียบรูปร่างและขนาดของมุมระหว่างพันธะของโมเลกุล H_2S และ CS_2 พร้อมทั้งการระบุเหตุผล
- คำถามข้อที่ 4 ให้พลวิจัยเขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล $[\text{CO}_3]^{2-}$ ซึ่งสามารถเกิดปรากฏการณ์เรโซแนนซ์ได้ เพื่อระบุถึงข้อจำกัดของโครงสร้างลิวอิส

และ (2) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นรายบุคคล ซึ่งผู้วิจัยใช้คำถามชักใช้ไล่เสียงเกี่ยวกับเหตุผลที่พลวิจัยใช้ในการทำแบบวัดความสามารถในการใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อแสดงการเกิดพันธะโคเวเลนต์

การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยให้พลวิจัยทุกคนทำแบบวัดความสามารถในการใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อแสดงการเกิดพันธะโคเวเลนต์พร้อมกัน โดยใช้เวลาประมาณ 40 นาที จากนั้น ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์พลวิจัยแบบกึ่งโครงสร้างเป็นรายบุคคล โดยใช้เวลาคนละ 10 – 15 นาที การสัมภาษณ์เกิดขึ้นหลังเวลาเลิกเรียน ในการสัมภาษณ์ทุกครั้ง ผู้วิจัยได้แจ้งให้พลวิจัยทราบก่อนว่า ผู้วิจัยทำการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ เพื่อความสะดวกในการตีความและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียดในภายหลัง โดยคำตอบของพลวิจัยจะไม่เกี่ยวข้องกับการตัดสินผลการเรียนในทุกรายวิชาที่ผู้วิจัยเป็นผู้สอน ในการนี้ ผู้วิจัยสัญญากับพลวิจัยว่า ชื่อและสกุลของพลวิจัยทุกคนจะถูกเก็บเป็นความลับ และไม่มีการเผยแพร่สู่สาธารณะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยเริ่มจากการพิจารณาคำตอบของพลวิจัยในแบบวัดความสามารถในการใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อแสดงการเกิดพันธะโคเวเลนต์ โดยการเปรียบเทียบคำตอบเหล่านั้นกับแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ จากนั้น ผู้วิจัยถอดคำพูดจากการสัมภาษณ์พลวิจัยทุกคนแบบคำต่อคำ แล้วจึงอ่านและตีความคำพูดของพลวิจัยแต่ละคนโดยละเอียด ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาแบ่งกลุ่มตามเหตุผลของพลวิจัยเกี่ยวกับโครงสร้างลิวอิสและการเกิดพันธะโคเวเลนต์ ในการนี้ ผู้วิจัยขอให้ผู้สอนในรายวิชาเดียวกันนี้ จำนวน 2 ท่าน ร่วมตรวจสอบผลการวิเคราะห์ของผู้วิจัยด้วย

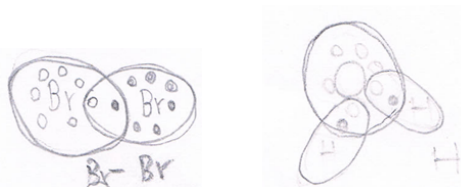
ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 12 คน ในการใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อแสดงการเกิดพันธะโคเวเลนต์ โดยใช้คำถามปลายเปิด จำนวน 4 ข้อ ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็น

รายบุคคล ผลการวิจัยปรากฏว่า พลวิจัยทั้งหมดเข้าใจว่า พันธะโคเวเลนต์เกิดจากการยึดกันระหว่างอะตอมของธาตุอโลหะตั้งแต่ 2 อะตอมขึ้นไป โดยการใช้เวเลนซ์อิเล็กตรอนร่วมกัน ซึ่งมักเป็นไปตามกฎออกเตต แม้ว่าพลวิจัยส่วนใหญ่สามารถเขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุลต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง แต่ไม่สามารถใช้โครงสร้างลิวอิสที่ตนเองเขียนขึ้น เพื่อทำนายและอธิบายสมบัติต่างๆ ของโมเลกุลได้ รายละเอียดของผลการวิจัยเป็นดังนี้

การเขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล Br_2 , H_2O , และ N_2H_4

เมื่อให้พลวิจัยทุกคนเขียนโครงสร้างลิวอิสเพื่อจำลองการเกิดพันธะโคเวเลนต์ของโมเลกุล Br_2 , H_2O , และ N_2H_4 ผู้วิจัยพบว่า พลวิจัยทุกคนสามารถเขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล Br_2 และ H_2O ได้อย่างถูกต้อง ในกรณีนี้ พลวิจัยทุกคนสามารถอธิบายเหตุผลของการเขียนโครงสร้างลิวอิสของทั้งสองโมเลกุลได้อย่างชัดเจน ภาพที่ 2 แสดงภาพและคำตอบนักเรียนคนที่ 2 ซึ่งคล้ายหรือเหมือนกับภาพและคำตอบของนักเรียนอีก 11 คน ดังนี้

ภาพที่ 2 โครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล Br_2 และ H_2O
ตามความเข้าใจของนักเรียนคนที่ 2

- S2 (พันธะโคเวเลนต์)เกิดจาก(การที่อะตอมของ)ธาตุอโลหะกับธาตุอโลหะใช้เวเลนซ์อิเล็กตรอนร่วมกัน (เพื่อ)ให้(แต่ละอะตอมมี)เวเลนซ์อิเล็กตรอน)ให้ครบ 8 ครบ
- T เมื่อดูไดโบรมีน (Br_2) Br อยู่หมู่ไหนคะ

S2 (Br) อยู่หมู่ 7 ครับ (มัน) ต้องการเวเลนซ์อิเล็กตรอนแค่ 1 ตัว ก็จะได้ครบ 8 ครับ

[...]

T เมื่อเราดูโมเลกุลของน้ำ (H_2O) O อยู่หมู่ไหนครับ

S2 (O) อยู่หมู่ 6 ครับ (มัน) ต้องการเวเลนซ์อิเล็กตรอนอีก 2 ตัว จะครบ 8 (ตัว)

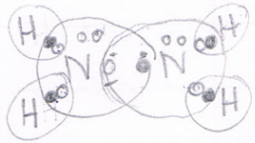
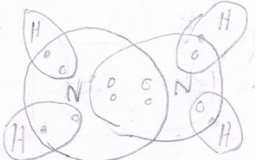
T แล้ว H ละคะ ทำไมไม่มีเวเลนซ์อิเล็กตรอนแค่ 2 ตัว

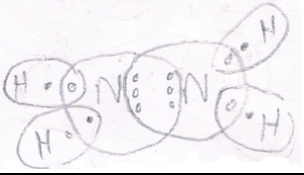
S2 อ้อ H ต้องการ(เวเลนซ์อิเล็กตรอน) แค่ 1 ตัว จะครบ 2 (ตัว) ก็เสถียรครับ

เช่นเดียวกับพลวิชัยคนอื่นๆ นักเรียนคนที่ 2 เข้าใจว่า อะตอมของธาตุไฮโดรเจนจะเสถียรก็ต่อเมื่อมันมีจำนวนเวเลนซ์อิเล็กตรอนเท่ากับ 2

อย่างไรก็ตาม พลวิชัยเหล่านี้กลับเขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล N_2H_4 แตกต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 โครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล N_2H_4 ตามความเข้าใจของพลวิชัย

โครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล N_2H_4	รายละเอียด	พลวิชัย	ความถี่ (คน)
	พันธะโคเวเลนต์ระหว่างอะตอมของธาตุไนโตรเจนเป็นพันธะเดี่ยว	S11	1
	พันธะโคเวเลนต์ระหว่างอะตอมของธาตุไนโตรเจนเป็นพันธะคู่	S1 S2 S3 S4 S5 S6 S7 S8 S9 & S10	10

โครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล N_2H_4	รายละเอียด	พลวิชัย	ความถี่ (คน)
	พันธะโคเวเลนต์ ระหว่างอะตอมของ ธาตุไนโตรเจนเป็น พันธะสาม	S12	1
รวม			12

กล่าวคือ มีเพียงนักเรียนคนที่ 11 คนเดียวเท่านั้นที่อธิบายและเขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล N_2H_4 ได้อย่างถูกต้อง (นั่นคือ พันธะโคเวเลนต์ระหว่าง 2 อะตอมของธาตุไนโตรเจนคือพันธะเดี่ยว ในขณะที่พลวิชัยส่วนใหญ่ (S1 – S10 และ S12) เขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล N_2H_4 ไม่ถูกต้อง

จากการสัมภาษณ์พลวิชัยเป็นรายบุคคล ผู้วิจัยพบว่า สิ่งที่ทำให้นักเรียนคนที่ 11 เขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล N_2H_4 ได้ถูกต้อง และแตกต่างจากพลวิชัยคนอื่นๆ ก็คือการตรวจสอบจำนวนเวเลนซ์อิเล็กตรอนของอะตอมเต็มทั้งหมด “ก่อน” ที่อะตอมเหล่านั้นจะยึดกันเป็นโมเลกุล ดังคำตอบของนักเรียนคนที่ 11 ต่อไปนี้

- T แล้ว (โครงสร้างลิวอิสของ)โมเลกุล N_2H_4 หนูคิดว่า หนูเขียนถูกไหม
- S (หนู)คิดว่าถูกค่ะ [ยิ้ม]
- T ... หนูเช็ค(ตรวจสอบ)ยังไงค่ะ ...
- S (หนู)เช็คเวเลนซ์อิเล็กตรอนค่ะ ... (N อยู่) หมู่ 5 ... (มัน)ต้องการอีก 3 ตัว (ก็จะครบ 8 ตัว)

ในขณะที่พลวิชัยคนอื่นๆ ไม่มีการตรวจสอบดังกล่าว หากเพียงตรวจสอบเวเลนซ์อิเล็กตรอน “หลัง” จากที่อะตอมเหล่านั้นยึดกันเป็นโมเลกุลแล้วเท่านั้น ตัวอย่างเช่นนักเรียนคนที่ 2 4 6 7 และ 12 ตอบว่า:

- S2 ผมเช็คเวเลนซ์อิเล็กตรอนของ N แล้วคิดว่า ครบ 8 และ H ก็ครบ 2 ผมมั่นใจคิดว่า มันถูก(ต้อง)
- S4 เวเลนซ์อิเล็กตรอน(ของอะตอมของธาตุไนโตรเจน) ... มันครบ 8 ค่ะ ... ของไฮโดรเจนก็ครบ 2 พอดี ก็เลยคิดว่า มันถูก
- S6 (หนู)เช็ค(เวเลนซ์)อิเล็กตรอน(ว่า) มันครบ 8 ค่ะ ... มันน่าจะถูก
- S7 เพราะ(หนู)นับ(เวเลนซ์อิเล็กตรอน)รวมกันแล้ว มันได้ 8 ค่ะ
- S12 ถูกค่ะ เพราะหนูตรวจ(เวเลนซ์อิเล็กตรอน)ดูแล้ว มันครบ 8 ค่ะ

อย่างไรก็ตาม ในระหว่างการสัมภาษณ์ พลวิจัย 2 คน (S5 และ S8) ตรวจสอบจำนวนเวเลนซ์อิเล็กตรอนของอะตอมเดิมทั้งหมด “ก่อน” ที่อะตอมเหล่านั้นจะยึดกันเป็นโมเลกุล และเกิดความตระหนักว่า คำตอบเดิมของตนเองไม่ถูกต้อง ซึ่งปรากฏในคำสัมภาษณ์ของพลวิจัยทั้งคู่ดังนี้

- T ... หนูคิดว่า หนูเขียนสูตรโครงสร้างการเกิด(โมเลกุล N_2H_4) ถูกไหม
- S5 ไม่ถูกต้อง
- T ทำไมล่ะ
- S5 เพราะว่า N อยู่หมู่ 5 (มัน)ต้องการ(เวเลนซ์อิเล็กตรอน)อีก 3 ค่ะ
- T แต่ทำไมตอนนั้นหนูเขียนแบบนี้
- S5 คือตอนนั้น หนูไม่เข้าใจค่ะ หนูคิดว่า (หนู)ต้องทำให้ครบ 8 ...
- T ... เราเขียนสูตรโครงสร้าง(ลิวอิสของโมเลกุล N_2H_4) ถูกไหม
- S8 ไม่ค่ะ

T ทำไมไม่ผูกค่ะที่นี่

S8 เพราะว่า หนูเขียน(จำนวนเวเลนซ์อิเล็กตรอนของ N)ไปแค่ 4 ค่ะ วันนั้นหนูทำผิดค่ะ ... (มัน)ต้องการ 3 ตัว จะครบ 8

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจัดกลุ่มตามความสามารถในการเขียนโครงสร้างลิวอิสเพื่อจำลองการเกิดพันธะโคเวเลนต์ได้ 2 กลุ่ม ดังแสดงในตารางที่ 2

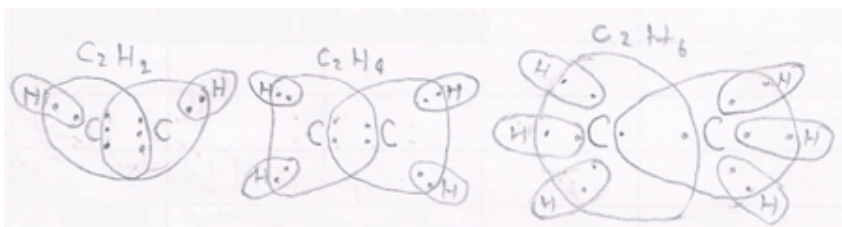
ตารางที่ 2 การเขียนโครงสร้างลิวอิส

การเขียนโครงสร้างลิวอิส	ลักษณะสำคัญ	ผลวิจัย
นักเรียนเขียนสูตรโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล Br_2 , H_2O , และ N_2H_4 ได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ● ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับ “กฎออกเตต” และจำนวนเวเลนซ์อิเล็กตรอนของธาตุต่างๆ ● การตรวจสอบจำนวนเวเลนซ์อิเล็กตรอนของแต่ละอะตอม “หลัง” การเกิดพันธะโคเวเลนต์ ● การตรวจสอบจำนวนเวเลนซ์อิเล็กตรอนของแต่ละอะตอม “ก่อน” การเกิดพันธะโคเวเลนต์ 	S11
นักเรียนเขียนสูตรโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล Br_2 และ H_2O ได้ถูกต้อง แต่เขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล N_2H_4 ไม่ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ● ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับ “กฎออกเตต” และจำนวนเวเลนซ์อิเล็กตรอนของธาตุต่างๆ ● การตรวจสอบจำนวนเวเลนซ์อิเล็กตรอนของแต่ละอะตอม “หลัง” การเกิดพันธะโคเวเลนต์ 	S1 S2 S3 S4 S5 S6 S7 S8 S9 S10 & S12

การใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อทำนายและอธิบายความยาวพันธะและพลังงานพันธะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบคำถามที่ 2 ในแบบวัดความสามารถในการใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อแสดงการเกิดพันธะโคเวเลนต์ ผู้วิจัยพบว่า พลวิชัย 10 คน (S1 – S10) ให้คำตอบที่ถูกต้องเกี่ยวกับโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล C_2H_2 C_2H_4 และ C_2H_6 (นั่นคือ พันธะโคเวเลนต์ระหว่างอะตอมของคาร์บอน 2 อะตอมในโมเลกุล C_2H_2 C_2H_4 และ C_2H_6 เป็นพันธะสาม พันธะคู่ และพันธะเดี่ยว ตามลำดับ) ในจำนวนนี้นักเรียน 9 คน (S1 – S5 และ S7 – S10) สามารถเขียนโครงสร้างลิวอิสได้อย่างถูกต้องดังตัวอย่างในภาพที่ 3 ซึ่งเป็นคำตอบของนักเรียนคนที่ 5 ดังนี้

ภาพที่ 3 โครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล C_2H_2 C_2H_4 และ C_2H_6

ตามความเข้าใจของนักเรียนคนที่ 5

ในขณะที่ นักเรียน 1 คน (S6) แม้ไม่ได้วาดภาพโครงสร้างลิวอิสของทั้งสามโมเลกุล แต่ก็เขียนบรรยายได้อย่างถูกต้องว่า “ C_2H_2 มีการสร้างพันธะสาม ... C_2H_4 มีการสร้างพันธะคู่ ... (และ) C_2H_6 มีการสร้างพันธะเดี่ยว”

อย่างไรก็ตาม พลวิชัยอีก 2 คน (S11 และ S12) ไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ โดยนักเรียนคนที่ 11 เข้าใจคลาดเคลื่อนว่า พันธะโคเวเลนต์ระหว่างอะตอมของคาร์บอน 2 อะตอมในโมเลกุล C_2H_4 และ C_2H_6 เป็นพันธะเดี่ยวและพันธะคู่ ตามลำดับ ในขณะที่นักเรียนคนที่ 12 ให้ข้อมูลเพียงว่า “ระหว่างอะตอมคาร์บอนกับอะตอมคาร์บอน จะมีอนุภาคที่เล็ก แต่ยังคงรักษาคุณสมบัติของธาตุนั้น สามารถทำปฏิกิริยาได้ แต่ไม่

สามารถอยู่ตามลำพังได้” เช่น กล้วยไม้กับต้นไม้ ถ้ากล้วยไม้ไม่มีต้นไม้ กล้วยไม้ก็จะไม่เจริญเติบโต” ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างลิวอิสเลย

ในจำนวนพลวิจัย 10 คน (S1 – S10) ที่สามารถเขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล C_2H_2 C_2H_4 และ C_2H_6 ได้อย่างถูกต้อง ไม่มีพลวิจัยคนใดเลยที่สามารถนำโครงสร้างลิวอิสที่ตนเองเขียนขึ้นไปใช้ในการทำนายและอธิบายความยาวพันธะและพลังงานพันธะของโมเลกุลเหล่านั้นได้อย่างถูกต้อง โดยพลวิจัย 3 คน (S2 S3 และ S6) ระบุว่า อันดับของพันธะมีความสัมพันธ์กับความยาวพันธะและพลังงานพันธะในลักษณะเดียวกัน ดังแสดงในภาพที่ 4 และ 5 ตามลำดับ

พันธะสาม > พันธะคู่ > พันธะเดี่ยว

ภาพที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างอันดับของพันธะและความยาวพันธะ

พันธะสาม > พันธะคู่ > พันธะเดี่ยว

ภาพที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างอันดับของพันธะและพลังงานพันธะ

ดังแสดงในคำตอบของพลวิจัยทั้ง 3 คนในระหว่างการสัมภาษณ์ต่อไปนี้

- S2 ผมคิดว่า พันธะสามน่าจะมีพลังงาน(พันธะ)มากกว่าพันธะคู่และพันธะเดี่ยว (ตามลำดับ) ครับ ... ผมก็คิดว่า ความยาวพันธะก็เหมือนกับพลังงานพันธะ
- S3 ผมคิดว่า พันธะสามมีความยาวพันธะและพลังงานพันธะมากกว่าพันธะคู่และพันธะเดี่ยว (ตามลำดับ) ครับ

- S6 หนูคิดว่า สารที่มีพันธะสามน่าจะมีความยาวพันธะและพลังงานพันธะมากกว่าพันธะเดี่ยวและพันธะคู่ค่ะ [แต่ในแบบทดสอบฯ พลวิทย์คนนี้เขียนไว้ว่า] “พันธะสามมากกว่าพันธะคู่และพันธะเดี่ยว”

อย่างไรก็ตาม พลวิทย์อีก 7 คน (S1 S4 S5 S7 S8 S9 และ S10) แสดงความไม่แน่ใจเกี่ยวกับพลังงานพันธะและความยาวพันธะ ดังตัวอย่างที่นักเรียนคนที่ 5 ให้ข้อมูลในระหว่างการสัมภาษณ์ไว้ว่า

- T เราทราบเกี่ยวกับความยาวพันธะและพลังงานพันธะ(ของโมเลกุล C_2H_2 C_2H_4 และ C_2H_6) ไหมค่ะ
- S5 ไม้ค่ะ
- T ... แต่ว่า ... หนูเขียนสูตรโครงสร้างออกมาให้ครูได้ทั้ง 3 (โมเลกุล) เลย หนูพยายามจะสี่อะไรให้ครูทราบค่ะ
- S5 หนูสามารถเขียนสูตรโครงสร้างได้ค่ะ (หนูรู้ว่า...เข้าใจว่า ธาตุอยู่หมู่ ไหนและต้องการ(เวเลนซ์อิเล็กตรอน)เท่าไร แต่หนูไม่สามารถเปรียบเทียบความยาวพันธะและพลังงานพันธะออกมาได้ค่ะ

กล่าวคือ นักเรียนเหล่านี้ไม่เข้าใจว่า อันดับของพันธะในโครงสร้างลิวอิสเหล่านั้น เกี่ยวข้องกับความยาวพันธะและพลังงานพันธะอย่างไร

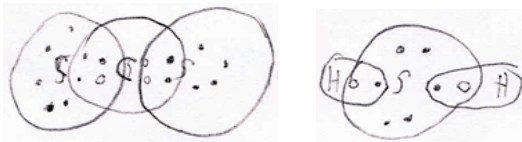
ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจัดกลุ่มตามความสามารถในการนำโครงสร้างลิวอิสไปใช้เพื่อทำนายและอธิบายความยาวพันธะและพลังงานพันธะออกเป็น 4 กลุ่ม ดังแสดงในตารางที่ 3 (ในหน้าถัดไป)

ตารางที่ 3 การนำโครงสร้างลิวิอิสไปใช้เพื่ออธิบายและทำนายความยาวพันธะ พลังงานพันธะ

การประยุกต์ใช้โครงสร้างลิวิอิสเพื่อทำนายและอธิบายความยาวพันธะและพลังงานพันธะ	ลักษณะสำคัญ	ผลวิจัย
นักเรียนเขียนสูตรโครงสร้างลิวิอิสของโมเลกุล C_2H_2 , C_2H_4 , และ C_2H_6 ได้ถูกต้อง รวมทั้งสามารถเรียงลำดับพลังงานพันธะและความยาวพันธะของทั้งสามโมเลกุลได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ● การเขียนสูตรโครงสร้างลิวิอิส ● ความสัมพันธ์ระหว่างอันดับพันธะและพลังงานพันธะ ● ความสัมพันธ์ระหว่างอันดับพันธะและความยาวพันธะ 	-
นักเรียนเขียนสูตรโครงสร้างลิวิอิสของโมเลกุล C_2H_2 , C_2H_4 , และ C_2H_6 ได้ถูกต้อง และสามารถเรียงลำดับพลังงานพันธะของทั้งสามโมเลกุลได้ถูกต้องเท่านั้น แต่ไม่สามารถเรียงลำดับความยาวพันธะของทั้งสามโมเลกุลได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ● การเขียนสูตรโครงสร้างลิวิอิส ● ความสัมพันธ์ระหว่างอันดับพันธะและพลังงานพันธะ 	S2 S3 & S6
นักเรียนเขียนสูตรโครงสร้างลิวิอิสของโมเลกุล C_2H_2 , C_2H_4 , และ C_2H_6 ได้ถูกต้อง แต่ไม่สามารถเรียงลำดับทั้งพลังงานพันธะและความยาวพันธะของทั้งสามโมเลกุลได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ● การเขียนสูตรโครงสร้างลิวิอิส 	S1 S4 S5 S7 S8 S9 & S10
นักเรียนเขียนไม่ถูกต้องหรือไม่เขียนสูตรโครงสร้างลิวิอิสของโมเลกุล C_2H_2 , C_2H_4 , และ C_2H_6	-	S11 & S12

การใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อทำนายและอธิบายมุมระหว่างพันธะภายในโมเลกุล และรูปร่างของโมเลกุล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบคำถามที่ 3 ในแบบวัดความสามารถในการใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อแสดงการเกิดพันธะโคเวเลนต์ ผู้วิจัยพบว่า พลวิชัย 4 คน (S2 S3 S5 และ S8) สามารถเขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล CS_2 และ H_2S ได้อย่างถูกต้อง ดังภาพที่ 6 ซึ่งเป็นผลงานของนักเรียนคนที่ 3

ภาพที่ 6 โครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล CS_2 และ H_2S
ตามความเข้าใจของนักเรียนคนที่ 3

กล่าวคือ พลวิชัยกลุ่มนี้เข้าใจว่า ในกรณีของโมเลกุล CS_2 อะตอมของคาร์บอน 1 อะตอมยึดกับ 2 อะตอมของซัลเฟอร์ด้วยพันธะคู่ โดยอะตอมของคาร์บอนไม่มีอิเล็กตรอนคู่โดดเดี่ยวเลย ส่วนในกรณีของโมเลกุล H_2S อะตอมของซัลเฟอร์ยึดกับ 2 อะตอมของไฮโดรเจนด้วยพันธะเดี่ยว โดยอะตอมของซัลเฟอร์มีอิเล็กตรอนคู่โดดเดี่ยวจำนวน 2 คู่

อย่างไรก็ตาม พลวิชัย 3 คน (S1 S9 และ S10) เขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล H_2S หรือ CS_2 ได้ถูกต้องเพียงโมเลกุลเดียว ในขณะที่พลวิชัยอีก 5 คน (S4 S6 S7 S11 และ S12) เขียนไม่ถูกต้องหรือไม่เขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุลเหล่านี้

เมื่อพิจารณาเฉพาะในกรณีของพลวิชัย 4 คน (S2 S3 S5 และ S8) ที่เขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล CS_2 และ H_2S ได้อย่างถูกต้องนั้น ไม่มีพลวิชัยคนใดเลยที่สามารถใช้โครงสร้างลิวอิสที่ตนเองเขียนขึ้นมาไปใช้ในการทำนายและอธิบายมุมระหว่างพันธะภายในโมเลกุลและรูปร่างของโมเลกุลได้เลย แม้ว่าพลวิชัย 2 คน (S2

และ S3) ตระหนักดีว่า โครงสร้างลิวอิสที่ต่างกันอาจแสดงถึงมุมระหว่างพันธะภายในโมเลกุลและรูปร่างของโมเลกุลที่แตกต่างกันก็ตาม ดังปรากฏในคำสัมภาษณ์ของนักเรียนคนที่ 2 ดังนี้

S2 ผมคิดว่า รูปร่างโมเลกุลและมุมระหว่างพันธะต้องมีความสัมพันธ์กัน (กับโครงสร้างลิวอิส) แน่ๆ ครับ ... เมื่อเขียนสูตรโครงสร้าง(ลิวอิส) ออกมา มันจะมีพันธะคู่และพันธะเดี่ยวครับ ผมจึงคิดว่า มันไม่เท่ากันระหว่างรูปร่างโมเลกุลและมุมระหว่างพันธะครับ

S3 ผมพิจารณาจากสูตรโครงสร้าง(ลิวอิส)ครับ เมื่อผมเขียนสูตรโครงสร้าง(ลิวอิส)ออกมา (ผมก็พบว่า (โมเลกุล)บางชนิด(มี)พันธะเดี่ยว และบางชนิด(มี)พันธะคู่ ผมก็เลยคิดว่า มันไม่น่าจะเท่ากันครับ

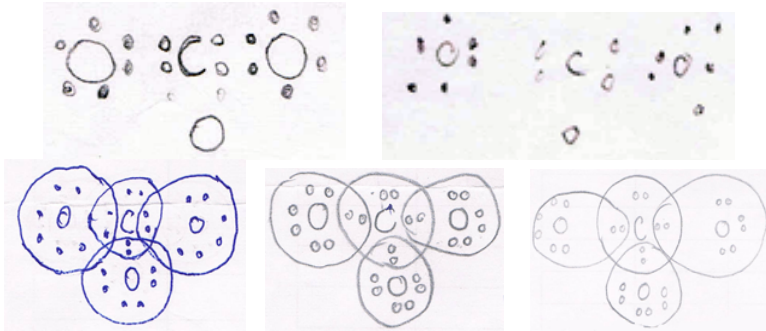
ในขณะที่พลวิจัยอีก 2 คน (S5 และ S8) แสดงความไม่แน่ใจว่า โครงสร้างลิวอิสมีความเกี่ยวข้องกันกับมุมระหว่างพันธะภายในโมเลกุลและรูปร่างของโมเลกุลหรือไม่ โดยพลวิจัยทั้งคู่ให้เหตุผลเหมือนกันว่า ตนเองยังไม่ได้เรียนเรื่องเหล่านี้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจัดกลุ่มความสามารถในการนำโครงสร้างลิวอิสไปใช้เพื่อทำนายและอธิบายมุมระหว่างพันธะภายในโมเลกุลและรูปร่างของโมเลกุลออกเป็น 3 กลุ่ม ดังแสดงในตารางที่ 4 (ในหน้าถัดไป)

ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อจำกัดของโครงสร้างลิวอิสในกรณีของการเกิดปรากฏการณ์เรโซแนนซ์

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาข้อมูลที่ได้จากคำถามข้อที่ 4 ในแบบวัดความสามารถในการใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อแสดงการเกิดพันธะโคเวเลนต์ ผู้วิจัยพบว่า ไม่มีพลวิจัยคนใดที่เขียนและบรรยายโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล $[\text{CO}_3]^{2-}$ ได้อย่าง

ถูกต้อง โดยพลวิจัย 5 คน (S2 S3 S5 S9 และ S10) เขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุลนี้ไม่ถูกต้อง ภาพที่ 7 แสดงตัวอย่างผลงานของพลวิจัยเหล่านี้

ภาพที่ 7 โครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล $[\text{CO}_3]^{2-}$ ตามความเข้าใจของนักเรียน คนที่ 2 3 5 9 และ 10 ตามลำดับจากซ้ายไปขวา และจากบนลงล่าง

ตารางที่ 4 การนำโครงสร้างลิวอิสไปใช้เพื่ออธิบายและทำนายมุมระหว่างพันธะภายในโมเลกุลและรูปร่างโมเลกุล

การประยุกต์ใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อทำนายและอธิบายมุมระหว่างพันธะภายในโมเลกุลและรูปร่างของโมเลกุล	ลักษณะสำคัญ	พลวิจัย
นักเรียนเขียนสูตรโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล CS_2 และ H_2S ได้ถูกต้อง และสามารถนำไปใช้เพื่อทำนายและอธิบายมุมระหว่างพันธะภายในโมเลกุลและรูปร่างของโมเลกุลได้	<ul style="list-style-type: none"> ● การเขียนโครงสร้างลิวอิส ● ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างลิวอิสและมุมระหว่างพันธะภายในโมเลกุล ● ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างลิวอิสและรูปร่างโมเลกุล 	-

การประยุกต์ใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อทำนายและอธิบายมุมระหว่างพันธะภายในโมเลกุลและรูปร่างของโมเลกุล	ลักษณะสำคัญ	ผลวิจัย
นักเรียนเขียนสูตรโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล CS ₂ และ H ₂ S ได้ถูกต้อง แต่ไม่สามารถใช้เพื่อทำนายและอธิบายมุมระหว่างพันธะภายในโมเลกุลและรูปร่างของโมเลกุลได้	<ul style="list-style-type: none"> ● การเขียนสูตรโครงสร้างลิวอิส 	S2 S3 S5 & S8
นักเรียนเขียนไม่ถูกต้องหรือไม่เขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล CS ₂ และ H ₂ S	-	S1 S4 S6 S7 S9 S10 S11 & S12

ในขณะที่พลวิจัยอีก 7 คน (S1 S4 S6 S7 S8 S11 และ S12) ไม่เขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุลนี้เลย ในการนี้ พลวิจัยบางคนระบุอย่างชัดเจนว่า ตนเองได้พยายามเขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุลดังกล่าวแล้ว แต่ไม่สามารถทำได้

S8 หนูพยายามแล้วค่ะ แต่ว่าทำยังไงก็ไม่ครบ 8 ลักที่ บางที่มันก็ได้ 7 บางที่มันก็ได้ 9 มันเกินมา

ในกรณีของโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุล [CO₃]²⁻ นั้น อะตอมของคาร์บอน 1 อะตอม ยึดกับอะตอมของออกซิเจน 2 อะตอมด้วยพันธะเดี่ยว และยึดกับอะตอมของออกซิเจนอีก 1 อะตอมด้วยพันธะคู่ อย่างไรก็ตาม โมเลกุลนี้สามารถเกิดปรากฏการณ์เรโซแนนซ์ได้เช่นเดียวกับโมเลกุลของโอโซน (O₃) ซึ่งพันธะคู่สามารถเกิดสลับที่กับพันธะเดี่ยวได้ นั่นคือ โครงสร้างลิวอิสมีข้อจำกัดในการแสดงและจำลองโมเลกุล [CO₃]²⁻

ในการนี้ ไม่มีพลวิจัยคนใดที่ตระหนักถึงข้อจำกัดดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากการที่พลวิจัยทุกคนไม่สามารถระบุได้ว่า โครงสร้างลิวอิสเป็นเพียงแบบจำลองทาง

ความคิดที่ไม่สามารถแสดงความเป็นพลวัตของการเกิดพันธะโคเวเลนต์ภายในโมเลกุลของ $[\text{CO}_3]^{2-}$

บทสรุป

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 12 คน ในการใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อจำลองการเกิดพันธะโคเวเลนต์ โดยใช้แบบวัดความสามารถในการใช้โครงสร้างลิวอิสเพื่อแสดงการเกิดพันธะโคเวเลนต์ ซึ่งประกอบด้วยคำถามปลายเปิด 4 ข้อ ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นรายบุคคล ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยเป็นรายชื่อได้ดังนี้

1. พลวิจัยทุกคนเข้าใจว่า พันธะโคเวเลนต์เกิดจากการใช้เวเลนซ์อิเล็กตรอนร่วมกันระหว่างอะตอมของธาตุโลหะตั้งแต่ 2 อะตอมขึ้นไป
2. พลวิจัยทุกคนสามารถเขียนโครงสร้างของลิวอิสของบางโมเลกุลได้ โดยเฉพาะโมเลกุลที่พลวิจัยคุ้นหรือเคยเห็นมาก่อน เช่น Br_2 และ H_2O แต่ไม่สามารถเขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุลที่ซับซ้อนได้ เช่น N_2H_4 และ $[\text{CO}_3]^{2-}$
3. พลวิจัยส่วนใหญ่ไม่สามารถนำโครงสร้างลิวอิสที่ตนเองเขียนขึ้นไปใช้ในการทำนายและอธิบายสมบัติต่างๆ ในระดับโมเลกุลได้ เช่น ความยาวพันธะ พลังงานพันธะ มุมระหว่างพันธะภายในโมเลกุล และรูปร่างของโมเลกุล
4. พลวิจัยทุกคนไม่ตระหนัก(หรือไม่เข้าใจ)ว่า โครงสร้างลิวอิสมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถแสดงความเป็นพลวัตของการเกิดพันธะโคเวเลนต์ภายในโมเลกุลใดๆ ที่เกิดปรากฏการณ์เรโซแนนซ์ได้

ผลการวิจัยเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า พลวิจัยทุกคนยังมีความสามารถที่จำกัด ทั้งในการเขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุลต่างๆ และการนำโครงสร้างลิวอิสเหล่านั้นไป

ประยุกต์ใช้ ดังจะเห็นได้จากการที่พลวิชัยเหล่านี้ไม่สามารถใช้โครงสร้างลิวอิสที่ตนเองเขียนขึ้นไปใช้ในการทำนายและอธิบายสมบัติต่างๆ ของโมเลกุลได้

การนำไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัยนี้ให้ข้อมูลว่า พลวิชัยทุกคนเข้าใจว่า พันธะโคเวเลนต์เกิดจากการใช้เวเลนซ์อิเล็กตรอนร่วมกันระหว่างอะตอมของธาตุโลหะตั้งแต่ 2 อะตอมขึ้นไป แม้ความเข้าใจนี้เป็นพื้นฐานทั่วไปในการเขียนโครงสร้างลิวอิสของโมเลกุลต่างๆ ตามกฎออกเตต แต่ความเข้าใจนี้อาจยังไม่เพียงพอให้พลวิชัยเข้าใจว่า การใช้เวเลนซ์อิเล็กตรอนร่วมกันระหว่าง 2 อะตอมใดๆ เกิดขึ้นได้อย่างไร ในการนี้ พลวิชัยทุกคนควรมีความเข้าใจเพิ่มเติมด้วยว่า โดยแท้จริงแล้ว พันธะโคเวเลนต์เป็นแรงดึงดูดทางไฟฟ้าระหว่างนิวเคลียสของอะตอมหนึ่ง (ซึ่งมีสภาพทางไฟฟ้าเป็นบวก) กับอิเล็กตรอนของอีกอะตอมหนึ่ง (ซึ่งมีสภาพทางไฟฟ้าเป็นลบ) แรงทางไฟฟ้านี้ดึงดูดให้ 2 อะตอมยึดกันในรูปของพันธะโคเวเลนต์ ทำให้พลังงานศักย์ไฟฟ้ารวมของอะตอมทั้งหมดมีค่าน้อยที่สุด แม้ว่าความเข้าใจเพิ่มเติมนี้เป็นเรื่องซับซ้อน แต่ก็จะเป็นพื้นฐานสำหรับความเข้าใจที่ว่า จำนวนคู่ของเวเลนซ์อิเล็กตรอนที่ 2 อะตอมใดๆ ใช้ร่วมกันนั้น เกี่ยวข้องกับความยาวพันธะและพลังงานพันธะอย่างไร นั่นคือ จำนวนคู่ของเวเลนซ์อิเล็กตรอนที่มาก แรงทางไฟฟ้าก็ยิ่งมีค่ามาก ทำให้อะตอมคู่นั้นอยู่ใกล้กันมาก (นั่นคือ ความยาวพันธะที่น้อย) และยากต่อการแยกออกจากกัน (นั่นคือ พลังงานพันธะที่มาก) นอกจากนี้ ความเข้าใจดังกล่าวยังช่วยในการทำความเข้าใจว่า เหตุใดพันธะต่างๆ ภายในโมเลกุลใดๆ จึงทำมุมระหว่างกัน ซึ่งก็เป็นเพราะแรงทางไฟฟ้าระหว่างพันธะเหล่านั้น มุมระหว่างพันธะต่างๆ ภายในโมเลกุลจะส่งผลต่อรูปร่างของโมเลกุลนั่นเอง ในการนี้ การจัดการเรียนการสอนเรื่องพันธะโคเวเลนต์จึงควรส่งเสริมให้พลวิชัยเห็นถึงศักยภาพของโครงสร้างลิวอิสในการอธิบายและทำนายสมบัติต่างๆ ในระดับโมเลกุล ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการอธิบายและทำนายสมบัติต่างๆ ในระดับมหภาคต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา ชูติมา. (2551). **หลักเคมีทั่วไป เล่ม 1**. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์. (2554). **วิจัยเชิงคุณภาพไม่ยากอย่างที่คิด**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: คอมม่าดีไซน์แอนด์พริ้นท์.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2553). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- Erickson, F. (1985). **Qualitative Methods in Research on Teaching: Occasional Paper No. 81**. ERIC Document Reproduction 263 203.
- Frigg, R. & Hartmann, S. (2006). **Models in Science (Stanford Encyclopedia of Philosophy/Spring 2009 Edition)**. Retrieved October 29, 2012, from: <http://stanford.library.usyd.edu.au/>.

---

¹ ยกเว้นอะตอมของธาตุที่เป็นไอโซโทป

² ยกเว้นอะตอมของธาตุไฮโดรเจน ซึ่งไม่มีนิวตรอนเป็นองค์ประกอบ